

volo gloriari. « Mihi autem, ait Apostolus, absit gloriari » nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi ¹, » nisi in illo qui se mihi vivus mortuo, ut resurgerem, coaptavit: ut jam non ego viverem, viveret autem in me Christus ². In ipsa gratia glorians, « Litteraturam non cognovi: » id est, homines de littera præsumentes, et a gratia resilientes, toto corde reprobavi.

XX. Merito sequitur, « Introibo in potentiam Domini ³: » non meam, sed, « Domini. » Nam illi in potentia sua de littera gloriati sunt, ideo adjunctam litteræ gratiam non cognoverunt ⁴. « Nam Lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. » Ipse enim venit ut Legem impleret, quando charitatem donavit, per quam Lex posset impleri. « Plenitudo enim Legis » charitas ⁵. « Illi non habentes charitatem, id est, non habentes spiritum gratiæ: « Quia charitas Dei diffusa est » in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est » nobis ⁶, » remanserunt gloriantes in littera. « Sed quia » littera occidit, Spiritus autem vivificat ⁷: non cognovi » litteraturam et introibo in potentiam Domini. » Ideo versus iste sequens confirmat perficitque sententiam, ita ut eam figat in cordibus hominum, nec alium permittat omnino irrepere ulla ex parte intellectum. « Domine, memorabor justitiæ tuæ solius. O solius! » Quid addidit, « Solius, » rogo vos? Sufficeret, « Memorabor justitiæ » tuæ. Solius, » inquit, prorsus: ibi meam non cogito. « Quid enim habes quod non accepisti? Si autem et accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis ⁸? » Justitia tua sola me liberat, mea sola non sunt nisi peccata. Non glorier ergo de viribus meis, non in littera remaneam: reprobem litteraturam, id est, homines de littera glorian-

¹ Gal. vi, 14. — ² Id. ii, 20. — ³ Psal. lxx, 16. — ⁴ Joan. i, 17. — ⁵ Rom. xiii, 10. — ⁶ Id. v, 5. — ⁷ 2 Cor. iii, 6. — ⁸ 1 Cor. iv, 7.

tes, et de suis viribus perverse, tanquam phreneticos, præsumentes: reprobem tales, intrem in potentiam Domini, ut quando infirmus sum, tunc potens sim; ut tu in me sis potens, quoniam « Memorabor justitiæ tuæ solius. »

ENARRATIO II

IN EUMDEM PSALMUM LXX.

SERMO II.

De secunda parte Psalmi.

I. GRATIAM Dei, qua gratis salvi facti sumus, nullis nostris meritis præcedentibus, nisi quibus supplicium debebatur, isto commendari Psalmo, hesternæ die insinuavimus Charitati Vestræ: eumque tractando quoniam finire nequivimus, extremam ejus partem in hodiernam diem distulimus, promittentes in nomine Domini nos debitum soluturos. Quod solvendi quoniam tempus est, adestote animo tanquam agro fertili, ubi et semen multiplicetis, et pluviam ingrati non sitis. Commendavimus hesternæ die titulum vj, sed propter renovandam intentionem vestram, et his intimandum qui heri absentes fuerunt, breviter commemoramus, quod recolant qui audierunt, audiant qui nescierunt. Filiorum Jonadab Psalmus est; quod nomen interpretatur, Domini spontaneus: quoniam spontanea, hoc est, bona, pura, sincera et perfecta voluntate, non ficto corde Domino serviendum est: quod etiam illud indicat, ubi dictum est: « Voluntarie sacrificabo

» tibi¹. » Filiis hujus, id est, filiis obedientiae cantatur Psalmus, et his qui primi captivi ducti sunt, ut agnoscat hie gemitus noster, et sufficiat diei malitia sua². Jam enim, si superbi deseruimus, vel fatigati redeamus. Nec rediri nisi per gratiam potest. Gratia, gratis data est. Nam nisi gratis esset, gratia non esset. Porro autem si propterea gratia est, quia gratis est; nihil tuum praecessit, ut acciperes. Nam si aliqua bona opera tua praecesserunt, pretium accepisti, non gratis: pretium autem quod nobis debebatur, supplicium est. Quod ergo liberamur, non nostris meritis, sed illius gratia est. Illum ergo laudemus: illi totum quod sumus, et quod salvi efficimur, debeamus. Ad quod conclusit, cum multa dixisset, dicens: « Do- » mine, memorabor justitiae tuae solius³. » Ad istum ver- sum conclusa est hesternae tractatio. Primi ergo captivi, id est, pertinentes ad primum hominem: propter hoc enim captivi, propter primum hominem, in quo omnes morimur: « Quia non prius quod spiritale est, sed quod » animale, postea spiritale⁴: » Propter primum hominem primi captivi: propter secundum hominem secundi redempti. Nam et ipsa redemptio clamat captivitatem nos- tram. Unde enim redempti, si non antea captivi? Et eam captivitatem expressius ab Apostolo insinuatam ex Epis- tola ejus verba quaedam commemorantes, insinuavimus, et repetimus: « Video aliam legem in membris meis repug- » nantem legi mentis meae, et captivum me ducentem » in lege peccati, quae est in membris meis⁵. » Ipsa est prima captivitas nostra, qua concupiscit adversus spiritum caro⁶. Venit autem hoc de poena peccati, ut homo ad- versus se ipsum divideretur, qui uni subditus esse noluit. Nihil enim tam expedit animae quam obedire. Et si expe-

¹ Psal. lxxviii, 8. — ² Matth. vi, 34. — ³ Psal. lxx, 16. — ⁴ I Cor. xv, 46. — ⁵ Rom. vii, 23. — ⁶ Gal. v, 17.

dit animae obedire in servo ut obediat domino, in filio ut obediat patri, in uxore ut obediat viro; quanto magis in homine ut obediat Deo? Expertus ergo malum Adam, omnis autem homo Adam, sicut in his qui crediderunt omnis homo Christus, quia membra sunt Christi: expertus ergo malum, quod non debuit experiri, si crederet dicenti, « Noli tangere¹: » expertus ergo malum, postea saltem obtemperet praecipis medici ut surgat, qui noluit credere medico ut non aegrotaret. Nam et sano bonus et fidelis medicus dat praecipum, ne sit illi necessarius. « Non » est enim sanis necessarius medicus, sed male habenti- » bus². » Boni autem amici medici, qui nolunt vendere artem suam, et plus gaudent ad sanos quam ad aegrotos, dant quaedam praecipia sanis, quae observando in aegritudinem non cadant. Porro autem illi si praecipia contempserint, et in aegritudinem inciderint, supplicat medico: quem contempserunt sani, rogant aegroti. Utinam saltem rogent, ne per febrem mente perdita et medicum caedant. Audistis modo, cum Evangelium legeretur, quemadmodum in illos dicta sit parabola. Mentis sanae erant qui dixerunt: « Hic est haeres, venite, occidamus eum, et » nostra erit haereditas³? » Utique non: puta qui occide- runt filium, et patrem occisuri erant; hoc est mentem sanam non habere. Postremo ecce quia occiderunt filium: resurrexit filius, et lapis reprobatus ab aedificantibus factus est in caput anguli⁴. Offenderunt in illum, et con- quassatisunt: veniet super eos, et conteret eos. Sed non ita iste qui cantat in Psalmo, et dicit: « Introibo in potentiam » Domini: » non meam, sed, « Domini. Domine, memo- » rabor justitiae tuae solius. » Nullam meam agnosco, solius tuae justitiae memorabor. A te habeo quidquid boni

¹ Gen. ii, 17. — ² Matth. ix, 12. — ³ Id. xxi, 38. — ⁴ Psal. cxvii, 22.

habeo : quidquid autem mali habeo , a me habeo. Non meritis supplicium reddidisti , sed gratiam gratis imperisti. Tuæ itaque solius justitiæ memorabor.

II. « Deus, docuisti me ex juventute mea¹. » Quid me docuisti? Quia tuæ solius justitiæ memorari debeo. Considerans enim vitam præteritam meam, video quid mihi debebatur, et quid acceperim pro eo quod mihi debebatur. Debebatur poena, reddita est gratia : debebatur gehenna, data est vita æterna. « Deus, docuisti me ex juventute mea. » Ex ipso initio fidei meæ, qua me innovasti, docuisti me nihil in me præcessisse, unde mihi dicerem deberi quod dedisti. Quis enim convertitur ad Deum nisi ab iniquitate? quis redimitur nisi a captivitate? quis autem potest dicere injustam fuisse captivitatem suam, quando deseruit imperatorem et defecit ad desertorem? imperator enim Deus, desertor diabolus : præceptum dedit imperator, fraudem suggessit desertor² : ubi aures tuæ inter præceptionem et deceptionem, melior-ne diabolus quam Deus? melior qui defecit, quam qui te fecit? Credidisti quod promisit diabolus, et invenisti quod minatus est Deus. Jam ergo ex captivitate liberatus, adhuc tamen in spe, nondum in re, ambulans per fidem, nondum per speciem : « Deus, inquit, docuisti me ex juventute mea. » Ex quo conversus sum ad te, innovatus a te qui factus a te, recreatus qui creatus, reformatus qui formatus : ex quo conversus sum, didici merita mea nulla præcessisse, sed gratiam tuam mihi gratis venisse, ut memorarer justitiæ tuæ solius.

III. Quid deinde post juventutem? quoniam « Docuisti me, inquit, ex juventute mea : quid post juventutem? In ipsa enim prima conversione tua didicisti, quod ante conversionem justus non fuisti, sed præcessit iniquitas, ut expulsa iniquitate succederet charitas; et renovatus in no-

¹ Psal. LXX, 17. — ² Gen. II, 17, et III, 1.

vum hominem spe duntaxat, nondum re, didicisti quod nihil tui boni præcesserat, et gratia Dei conversus es ad Deum : jam forte ex quo conversus es, habebis aliquid tuum, et de viribus tuis præsumere debes? Quemadmodum solent homines dicere : Jam dimitte, opus erat ut viam ostenderes, sufficit, ambulabo viam. Et ille qui tibi viam ostendit : Ne forte vis ut deducam te? Tu autem si superbis, Absit, sufficit, ambulabo viam : Dimitteris, et per infirmitatem iterum aberrabis. Bonum erat tibi ut deduceret te, qui prius in via collocavit te. Cæterum nisi et ipse ducat, rursus errabis : dic illi ergo : « Deduc me, » Domine, in via tua, et ambulabo in veritate tua¹. » Quod autem viam ingressus es, juvenus est, ipsa renovatio et initium fidei. Antea enim ambulabas per vias tuas vagabundus, errans per sylvas, per aspera, laceratus omnibus membris, patriam quærebas, hoc est, stabilitatem quamdam spiritus tui, ubi diceres : Bene est; et securus diceres, quietus ab omni molestia, ab omni tentatione, ab omni postremo captivitate : et non inveniebas. Quid dicam? Venit ad te qui tibi ostenderet viam? Venit ad te ipsa via, et constitutus es in ea nullis tuis meritis præcedentibus, quoniam utique errabas. Quid, ex quo ingressus es, jam regis te? jam ille qui viam docuit te, dimittit te? Non, inquit : « Docuisti me ex juventute mea; et usque » nunc annuntiabo mirabilia tua. » Mirabile est enim quod adhuc facis, ut regas me, qui in via posuisti me : et hæc sunt mirabilia tua. Quæ sunt putas mirabilia Dei? Quid mirabilius inter Dei mirabilia, quam mortuos suscitare? Numquidnam ego mortuus sum, inquis? Si mortuus non esses, non diceretur, tibi : « Surge qui dormis, et » exurge a mortuis, et illuminabit te Christus². » Mortui sunt omnes infideles, omnes iniqui, corpore vivunt,

¹ Psal. LXXXV, 11. — ² Ephes. V, 14.

sed corde extincti sunt. Qui autem suscitatur mortuum secundum corpus, reddit eum luci huic videndæ, et huic aëri ducendo: non autem suscitator ejus ipse illi lux et aër est; incipit videre, quemadmodum videbat antea. Anima non sic exsuscitatur. Anima enim exsuscitatur a Deo: quamquam et corpus exsuscitetur a Deo: sed Deus quando exsuscitat corpus, mundo reddit; quando exsuscitat animam, sibi reddit. Si recedat aër mundi istius, moritur corpus: si recedat Deus, moritur anima. Cum ergo animam suscitatur Deus, nisi adsit qui suscitavit, suscitata non vivit. Non enim suscitatur, et dimittit ut vivat sibi: sicut Lazarus quando resuscitatus est quatrduanus mortuus, suscitatus est corpore per Domini corporalem præsentiam. Accessit enim corporaliter ad sepulcrum, clamavit: « Lazare, veni foras: » et surrexit Lazarus, processit de sepulcro ligatus, deinde solutus discessit¹. Resuscitatus est Domino præsentem, sed vixit et Domino absente. Quamquam eum Dominus corporaliter resuscitasset, quantum ad visibilia pertinet: cæterum præsentia majestatis suæ illum suscitavit, qua præsentia nusquam recedit. Interim tamen ad præsentiam visibilem Dominus suscitavit Lazarum; discessit de ipsa civitate Dominus, vel de illo loco, numquid Lazarus non vixit? Non sic anima suscitatur: suscitatur illam Deus, moritur si discesserit Deus. Dicam enim audacter, fratres, sed tamen verum. Duæ vitæ sunt, una corporis, altera animæ: sicut vita corporis anima, sic vita animæ Deus: quomodo si anima deserat, moritur corpus; sic anima moritur, si deserat Deus. Ipsa est ergo gratia ejus, ut suscitetur, et sit nobiscum. Quod ergo nos suscitatur a morte nostra præterita, et innovat quodam modo vitam nostram, dicimus ei: « Deus, docuisti me ex juventute mea. » Quia vero non recedit ab eis quos suscitatur, ne

¹ Joan. xi, 41-44.

cum recesserit moriantur, dicimus ei: « Et usque nunc » annuntiabo mirabilia tua: » quia cum mecum es vivo, et animæ meæ vita tu es, quæ morietur si dimittatur sibi. Ergo dum adest vita mea, hoc est, Deus meus, « Usque » nunc: » quid postea?

IV. « Et usque in senectam et senium¹. » Duo ista nomina senectutis sunt, et discernuntur a Græcis. Gravitas enim post juventutem aliud nomen habet apud Græcos, et post ipsam gravitatem veniens ultima ætas aliud nomen habet: nam *πρῆσβυτης* dicitur gravis, et *γέρων* senex. Quia vero in latina lingua duorum istorum nominum distinctio deficit, de senectute ambo sunt posita, senecta et senium: scitis autem esse duas ætates. « Docuisti me gratiam tuam a juventute mea; et usque nunc, » post juventutem meam, « Annuntiabo mirabilia tua, » quia mecum es ut non moriar, qui venisti ut surgam: « Et » usque in senectam, et senium, » id est, usque ad ultimum meum, nisi mecum fueris, non erit aliquid meriti mei; gratia tua semper perseveret mecum. Hoc diceret etiam unus homo, tu, ille, ego: quia vero vox ista unius cujusdam magni hominis est, hoc est, ipsius unitatis, vox est enim Ecclesiæ; quæramus juventutem Ecclesiæ. Quando venit Christus, crucifixus est, mortuus est, surrexit, vocavit gentes, cœperunt converti, facti sunt Martyres fortes in Christo, fusus est sanguis fidelis, surrexit seges Ecclesiæ: hæc juvenus. Progredientibus autem temporibus confiteatur Ecclesia, dicat: « Usque » nunc annuntiabo mirabilia tua. » Non tantum in juventute, quando Paulus, quando Petrus, quando primi Apostoli nuntiaverunt: procedente etiam ætate ego ipse, id est, unitas tua, membra tua, corpus tuum, « Annuntiabo » mirabilia tua. » Quid postea? « Et usque ad senectam

¹ Psal. lxx, 18.

» et senium, annuntiabo mirabilia tua : » usque in finem sæculi erit hic Ecclesia. Si enim non hic futura est usque in finem sæculi; quibus Dominus dixit : « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque in consummationem » sæculi¹? » Quare ista oportebat ut dicerentur in Scripturis? Quia futuri erant inimici christianæ fidei qui dicerent : Ad parvum tempus sunt Christiani, postea peribunt, et redibunt idola, rediet quod erat antea². Quandiu erunt Christiani? « Usque ad senectam et senium : » id est, usque in finem sæculi. Tu cum expectas miser infidelis ut transeant Christiani, transis tu sine Christianis : et Christiani usque in finem sæculi permanebunt; et tu per infidelitatem tuam, cum finieris brevem vitam tuam, qua fronte exies ad Judicem, quem cum viveres blasphemasti? Ergo « A juventute mea, et usque nunc, et usque » ad senectam et senium, Domine, ne derelinquas me. » Non, quomodo dicunt inimici mei, usque ad tempus erit. « Ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum » generationi omni superventuræ. » Et brachium Domini cui revelatum est³? Brachium Domini, Christus. Noli ergo derelinquere me : non gaudeant qui dicunt : Usque ad certum tempus erunt Christiani. Sint qui annuntient brachium tuum. Cui « Generationi omni superventuræ. » Si ergo omni generationi superventuræ, usque in finem sæculi : finito enim sæculo, jam nulla superveniet generatio.

V. « Potentiam tuam et justitiam tuam⁴. » Hoc est, annuntiem generationi omni superventuræ brachium tuum. Et quid præstitit brachium unum? Liberationem nostram gratuitam. Hoc ergo annuntiem, ipsam gratiam omni generationi superventuræ : dicam omni homini nascituro :

¹ Matth. xxviii, 20. — ² Vide Enarrationem in Psalmum xl, n. 1, et notam ad calcem voluminis cxv. — ³ Isaï. liii, 1. — ⁴ Psal. lxx, 19.

Nihil es per te, Deum invoca, tua peccata sunt, merita Dei sunt : supplicium tibi debetur, et cum præmium venerit, sua dona coronabit, non merita tua. Dicam omni generationi superventuræ : De captivitate venisti, ad Adam pertinebas. Dicam hoc omni generationi superventuræ, nullas vires meas, nullam justitiam meam; sed, « Potentiam tuam et justitiam tuam, Deus, usque in altissima » quæ fecisti magnalia. Potentiam tuam et justitiam tuam, usquequo? usque ad carnem et sanguinem? Imo, « Usque » que ad altissima quæ fecisti magnalia. » In altis cœli sunt, in altis Angeli sunt, Sedes, Dominationes, Principatus, Potestates : tibi debent quod sunt, tibi debent quod vivunt, tibi debent quod juste vivunt, tibi debent quod beate vivunt. « Potentiam tuam et justitiam tuam, » usquequo? « Usque in altissima quæ fecisti magnalia. » Ne putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei. Quid erat Angelus antequam fieret? quid est Angelus, si deserat qui creavit? Ergo « Potentiam tuam et justitiam tuam, usque » in altissima quæ fecisti magnalia. »

VI. Et homo se extollit : et ut pertineat ad primam captivitatem, audit serpentem suggerentem : « Gustate et » eritis sicut dii¹. » Homines sicut dii! « Deus, quis similis » tibi? » Non in abyssu, non in inferno, non in terra, non in cœlo : omnia enim tu fecisti. Quid contendit opus cum artifice? « Deus, quis similis tibi? » Ego autem, ait Adam miser, et in Adam omnis homo, cum volo esse perverse similis tibi, ecce quid factus sum, ut de captivitate ad te clamem : cui bene erat sub rege bono, captivus factus sum sub meo seductore; et clamo ad te, quia cecidi abs te. Et unde abs te cecidi? Cum quæro esse perverse similis tibi. Quid enim? Deus nonne ad suam similitudinem nos

¹ Gen. iii, 5.

vocat? Nonne ipse est, qui dicit: « Diligite inimicos » vestros; orate pro eis qui vos persequuntur: benefacite » is qui vos oderunt? » Hæc dicens, ad similitudinem Dei nos hortatur. Denique quid adjungit? « Ut sitis, inquit, » filii Patris vestri qui in caelis est. » Quid enim ipse facit? » Hoc facit certe: « Qui solem suum oriri facit super » bonos et malos, et pluit super justos et injustos¹. » Qui ergo bene vult inimico suo, Deo similis est: nec ista superbia, sed obedientia est. Quare? Quia ad imaginem Dei facti sumus. « Faciamus, inquit, hominem ad imaginem et similitudinem nostram². » Non ergo aliquid alienum est, si imaginem Dei tenemus in nobis: utinam eam per superbiam non amittamus! Sed quid est, per superbiam velle esse similem Deo? quid putamus, ut exclamaret captivus: « Domine, quis similis tibi? » quæ est ista perversa similitudo? Audite, et intelligite, si potestis: credimus autem quia ipse qui nos posuit hæc vobis dicere, dabit vobis etiam posse et intelligere. Deus nullo indiget bono, et ipse est summum bonum, et ab ipso est omne bonum. Ut ergo boni simus, Deo indigemus: ut bonus sit Deus, nobis non indiget; nec nobis tantum, sed « Usque ad altissima quæ fecit magnalia, » nec ipsis cœlestibus, nec supercœlestibus, nec cœlo cœli quod dicitur, indiget Deus, ut aut melior sit, aut potentior, aut beatior. Quid enim esset quidquid aliud est, nisi ipse fecisset? Quo ergo eget abs te qui erat ante te, et tam potens erat, ut cum tu non esses, faceret te? Numquid quomodo parentes faciunt filios? Per quamdam concupiscentiam carnalem generant, potius quam creant: istis enim generantibus, Deus creat. Nam si tu ita creas, dic quid tua mulier paritura est. Quid dicam, Tu dic? Ipsa dicat, quæ quod portat ignorat. Generant tamen ho-

¹ Matth. v, 45. — ² Gen. 1, 26.

mines filios, et ad solatium suum, et ad subsidium senectutis. Numquid ideo creavit hæc omnia Deus, a quibus senex adjuvaretur? Novit ergo Deus quod creat, et quale sit per ejus bonitatem, et quale futurum sit per propriam voluntatem: novit Deus et ordinavit omnia. Ut autem homo sit aliquid, convertit se ad illum a quo creatus est. Recedendo enim frigescit; accedendo fervescit; recedendo tenebrescit; accedendo clarescit. A quo enim habet ut sit, apud illum habet ut ei bene sit. Denique filius minor, qui voluit in sua potestate habere substantiam suam, quæ illi apud patrem optime servabatur, factus suæ potestatis, profectus est in regionem longinquam, hæsit principi malo, porcos pavit; fame correctus est, qui saturitate superbus abscesserat¹. Ergo quisquis ita vult esse similis Deo, ut ad illum stet, fortitudinemque suam, sicut scriptum est, ad illum custodiat², non ab illo recedat; ei cohærendo signetur tanquam ex annulo cera, illi affixus habeat imaginem ejus, faciens quod dictum est: « Mihi adhærere » Deo bonum est³; » vere custodit similitudinem et imaginem ad quam factus est. Porro autem si perverse voluerit imitari Deum, ut quomodo Deus non habet a quo formetur, non habet a quo regatur, sic ipse velit sua potestate uti, ut quomodo Deus, nullo formante, nullo regente vivat; quid restat, fratres, nisi ut recedens ab ejus calore torpescat, recedens a veritate vanescat, recedens ab eo quod summe atque incommutabiliter est, in deterius mutatus deficiat.

VII. Hoc diabolus fecit: imitari Deum voluit, sed perverse; non esse sub illius potestate, sed habere contra illum potestatem. Homo autem positus sub præcepto, audivit a Domino Deo: « Noli tangere⁴. » Quid? Hanc arborem. Quid est enim illa arbor? Si bona est, quare non

¹ Luc. xv, 22. — ² Psal. lviij, 10. — ³ Id. lxxij, 28. — ⁴ Gen. ii, 17.